

Конончук А.О.,

здобувач наукової лабораторії з проблем досудового розслідування
Національної академії внутрішніх справ

Проблемні питання кримінальної відповідальності за створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань та участь в них

У слідчій та судовій практиці виникає чимало труднощів, пов'язаних із застосуванням ст. 260 КК України, що встановлює кримінальну відповідальність за створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань та участь в них.

Насамперед слід наголосити на тому, що вчені визначають кримінально-правову природу цих злочинних об'єднань по-різному, зокрема відносять його до групи осіб за попередньою змовою, організованої групи, злочинної організації. Водночас у примітці 1 та 2 до ст. 260 КК України, де визначено ці формування, відсутня вказівка про належність їх до певної форми співучасті. Більше того, у цих визначеннях немає вказівки на мету вчинення певного злочину. З огляду на це можна припустити, що не передбачені законом воєнізовані або збройні формування можуть існувати і поза межами інституту співучасті. Тому, на наш погляд, не передбачене законом воєнізоване або збройне формування, про яке йдеться у ст. 260 КК України, може належати як до певної форми співучасті, так і існувати поза ними.

Актуальним питанням є відмежування злочину, передбаченого ст. 260 КК України, від суміжних діянь, наприклад, передбачених статтями 187, 257, 258-3 КК України. Найбільше проблем при відмежуванні досліджуваного злочину від розбою і бандитизму виникає у разі участі учасників не передбаченого законом воєнізованого або збройного формування у нападі на громадян. У зв'язку з цим відразу виникає питання чи можна злочин, передбачений ст. 260 КК України додатково кваліфікувати за ст. 187 КК України. Вивчаючи Єдиний державний реєстр судових рішень ми таких вироків не знайшли.

Ще більш проблемним є відмежування злочину, передбаченого ст. 260 КК України від злочину, передбаченого ст. 258-3 КК України. В одних випадках суди кваліфікують дії учасників не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань як участь у не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань, а в інших – як участь у терористичних організаціях.

Недосконалою видається і заохочувальна кримінально-правова норма, передбачена ч. 6 ст. 260 КК України. Передумовами звільнення від кримінальної відповідальності на підставі ч. 6 ст. 260 КК України можуть бути лише: 1) створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань; 2) участь в їх діяльності. Водночас не можуть бути звільнені від кримінальної відповідальності учасники не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань, які здійснювали керівництво зазначеними формуваннями, їх фінансування, постачання їм зброї, боєприпасів, вибухових речовин чи військової техніки, а також брали участь у їх складі у нападі на підприємства, установи, організації чи на громадян.

На наш погляд законодавець є дещо непослідовним у викладенні передумов для звільнення від кримінальної відповідальності. Виходить якщо особа створила не передбачене законом воєнізоване або збройне формування, то вона може бути звільнена від кримінальної відповідальності, а якщо надала такому формуванню зброю чи керувала ним – то ні. Тому вважаємо законодавчу позицію нелогічною та необ'єктивною. За ступенем суспільної небезпеки створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань найбільш близьке до керівництва ними. Такої позиції дотримується і законодавець, наприклад, у ч. 3 ст. 27 КК України, відповідно до якої організатором є особа, яка утворила організовану групу чи злочинну організацію або керувала нею. Тому очевидно слід або заборонити звільнення від кримінальної відповідальності за будь-які організаторські дії, зокрема й за створення цих злочинних об'єднань. Тим більше, що у схожих кримінально-правових нормах, передбачених ч. 2 ст. 255 та ч. 2 ст. 258-3 КК України, встановлена заборона на звільнення організаторів та керівників злочинних об'єднань. Або ж варто дозволити звільнення від кримінальної відповідальності за обидва діяння. Ми ж вважаємо за доцільне дозволити звільнення від кримінальної відповідальності лише за участь в діяльності не передбаченого законом воєнізованого або збройного формування. Водночас до особи, яка вчинила інші діяння, передбачені ст. 260 КК України, слід застосовувати інші заходи кримінально-правового заохочення, однак не звільнення від кримінальної відповідальності на підставі зазначеної норми.

Для звільнення від кримінальної відповідальності на підставі ч. 6 ст. 260 КК України необхідне виконання в сукупності таких умов: 1) добровільний вихід з такого формування; 2) добровільне повідомлення про його існування органи державної влади чи органи місцевого самоврядування.

Держава фактично пробачає особі її суспільно небезпечні діяння лише взамін на їх припинення і повідомлення про них. На наш погляд, для звільнення від кримінальної відповідальності вчинення таких позитивних після злочинних дій замало. Натомість за наявності таких умов варто було б піднімати питання при звільненні від покарання, але аж ніяк не від кримінальної відповідальності. На наш погляд, для зазначеного виду кримінально-правового заохочення повинні пред'являтися більш серйозні вимоги. Особа повинна звільнитися від кримінальної відповідальності, якщо вона добровільно повідомила слідчого, прокурора, іншу службову особу, уповноважену на прийняття та реєстрацію заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, про свою участь в формуванні, добровільно здала зброю, боєприпаси, вибухові речовини чи військову техніку (у разі наявності у неї таких предметів) та активно сприяла виявленню, припиненню, розкриттю, розслідуванню злочинів, учинених у зв'язку зі створенням та діяльністю таких формувань, а також запобіганню їм.